

De geest geven

Van Hilary Mantel zijn verschenen:

Wolf Hall

Het boek Henry

Een veiliger oord

De geest geven

Acht maanden in de Gazastraat

Liefde verkennen

De moord op Margaret Thatcher

De spiegel & het licht

Vorstelijke personages en andere geschriften

Hilary Mantel (1952, Glossop) is een gelauwerd auteur. Opmerkelijk en uniek is dat ze twee keer de Man Booker Prize heeft gewonnen, voor zowel *Wolf Hall* als *Het boek Henry*. In mei 2020 bracht Meridiaan Uitgevers de Nederlandse vertaling uit van het langverwachte slotdeel van de trilogie, *De spiegel & het licht*.

In 2015 verleende Prins Charles haar de titel Dame Commander of the British Empire.

HILARY MANTEL

De geest geven

Vertaald door Gerda Baardman en Anne Jongeling

MERIDIAAN
UITGEVERS

2022

Eerste druk, april 2016
Tweede druk, mei 2016
Derde druk, maart 2017
Vierde druk, oktober 2017
Vijfde druk, januari 2022

© Tertius Enterprises Ltd 2003
© 2016 Nederlandse vertaling Gerda Baardman en
Anne Jongeling
Oorspronkelijke titel *Giving Up the Ghost*
Oorspronkelijke uitgave Fourth Estate, London
Omslagontwerp Wil Immink Design, naar het ontwerp van
Dumont Verlag/HarperCollinsPublishers Ltd 2004
Omslagbeeld uit het archief van de auteur
Foto van de auteur © Els Zweerink
Typografie Wim ten Brinke
Druk- en bindwerk Wilco

ISBN 978 94 93169 79 1

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 FB @meridiaanuitgevers

 Instagram @meridiaanboeken

 Twitter @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Kleine kuilen, heimelijke graven,
een handvol kinderen verspreid bij het hek.
Nog geen groefje in de stenen.

Wind steekt op, wolken sluieren de maan,
een hond slaat aan en die uilen,
Alleen en zonder einde.

Mijn kinderen die niet zullen horen.
De nacht vol kreten die ze nooit zullen maken.

– JUDY JORDAN, 'Tiendersgraf'

Inhoud

DEEL EEN

Een tweede huis 9

DEEL TWEE

Foei, Geoffrey, plaag haar niet zo 33

DEEL DRIE

De geheime tuin 73

DEEL VIER

En ze lachen 121

DEEL VIJF

Laat zien hoe je werkt 151

Het latere leven 223

DEEL EEN

Een tweede huis

Zaterdag, eind juli 2000. We zijn in Reepham, Norfolk, in de Owl Cottage. Er staat voor vandaag iets op de agenda wat we liever uitstellen. We moeten straks naar meneer Ewing aan de overkant; hij gaat ons huis taxeren en inschatten wat onze kansen zijn om het te verkopen. Ewing is de lokale makelaar bij wie we dit huis zeven jaar geleden hebben gekocht. Terwijl de ochtend zich voortsleept, blijven we een beetje bij elkaar uit de buurt, zodat we er niet over hoeven te praten. De knoop is doorgehakt. Er valt niets meer te bespreken.

Rond elf uur zie ik een flikkering in het trapgat. De lucht staat stil, dan is er beweging. Ik kijk op. De lucht staat weer stil. Ik weet dat het de geest van mijn stiefvader is die naar beneden komt. Of, om het voor het merendeel van de mensen behapbaar te maken, ik 'weet' dat het de geest van mijn stiefvader is.

Ik ben niet in de war. Ik ben het gewend dingen te 'zien' die er niet zijn. Of – om het beter behapbaar voor mezelf te maken – ik ben eraan gewend dingen te zien die 'er niet zijn'. In dit huis heb ik mijn stiefvader Jack voor het laatst gezien, begin 1995, in levenden lijve, in zijn stoffelijke omhulsel. Nadien heb ik hem regelmatig op de trap waargenomen.

Het is, uiteraard, ook mogelijk dat de flikkering bij de trapleuning niets meer is dan de voorbode van een mi-

graineaanval. Visioenen spelen zich aan de linkerkant van mijn lichaam af, het is mijn linkeroog dat ontvanke-lijk is. Ik weet niet of de gewaarwording sterker is op de momenten dat ik me kwetsbaarder voel, zoals nu, of dat dit soort dingen er altijd zijn maar dat ik ze in de regel niet bemerk.

Door de jaren heen zijn de helderziende symptomen van migraineaanvallen meer geworden dan het omineu-ze raadsel zoals ik dat in mijn jonge jaren ervoer, en ze zijn ook meer dan een waarschuwing vooral mijn pillen niet vergeten in te nemen wil ik geen barstende hoofd-pijn krijgen. Tegenwoordig beschouw ik ze als een sie-raad van mijn geest, een ornament, een vorm van kunst, een geheim talent dat ik nooit in klinkende munt heb weten om te zetten. Soms nemen ze de vorm aan van de storingen in het gezichtsvermogen die gebruikelijk zijn voor mensen met deze aandoening. Kleine voorwerpen verdwijnen uit mijn blikveld, en er zijn zwevende lacu-nes in mijn omgeving, elk in de vorm van een donut met glinsterend licht op de plek waar het gat hoort te zitten. Soms zijn het goudkleurige flonkeringen op de muur: trillende kepers die op de vleugels van kleine, water-vlugge engelen lijken. Slechte nachtrust of ondervoed-ing vergroot de kans op dergelijke waarnemingen; tij-dens de vasten hongerden heiligen zich uit totdat ze rillend door een te lage bloedsuikerspiegel de gewenste visioenen kregen.

Soms probeert de aura andere vormen uit, zoals tijde-lijke doofheid. Er komen andere woorden op papier dan ik wil opschrijven. Ik lijd aan vreemde dromen, waaruit ik ontwaak met hallucinaties over smaken. Dertig jaar geleden droomde ik een keer dat ik bijen at, en tot op de dag van vandaag herinner ik me hun melkchocolade-

achtige smaak en de textuur van licht gebakken kalfslever. Ook kan een deuntje zich als een tic in mijn hoofd vastzetten, een soort geleider voor woorden die daarlangs naar binnen trippelen, iets waarmee ik heb moeten leren leven. Het is een bekende klacht, een deuntje dat je niet meer uit je hoofd krijgt. Maar bij de meeste mensen gaat het verschijnsel niet vooraf aan een hele dag van heftige braakaanvallen. Bovendien zeggen ze dat zoiets door de radio wordt ingegeven, maar bij mij zijn het liedjes die mensen vandaag de dag niet meer zingen: *Bill Bailey, won't you please come home? Some talk of Alexander, some talk of Hercules. My aged father did me deny, And the name he gave me was the croppy boy.*

Vandaag, de dag waarop ik de geest zie, uit het probleem zich door woorden die er niet helemaal goed uitkomen. Dat betekent dat ik bij meneer Ewing moet letten op wat ik zeg, maar gelukkig verstaat hij me moeiteloos, en ja, hij weet nog dat hij ons de cottage heeft verkocht, zeven jaar geleden, waar blijft de tijd? In die jaren heb ik misschien wel een half miljoen woorden geschreven en herschreven, vijfenzeventighonderd maaltijden gebruikt, tienduizend pijnstillers geslikt (en dat is een bescheiden inschatting) en god weet hoeveel er zijn ingenomen door de mensen die ik pijn heb bezorgd; jaren waarin ik maar bleef uitdijen (*wider still and wider, shall my bounds be set*) en gedurende die zeven jaar zijn er al die nachten dromen gedroomd om vervolgens te worden gewist of opnieuw geformatteerd; het waren de jaren waarin mijn stiefvader aan de vooravond van het verschijnen van mijn zevende roman overleed. Al mijn herinneringen aan hem zijn verbonden met huizen, met dromen van huizen, echte of gedroomde huizen met lege kamers die op nieuwe bewoners wachten; op nieuwe

verhalen van mensen met nieuwe eisen; met bang zijn en met mijn volwassen ontkenning dat ik bang was. Maar genegenheid kan vreemde vormen aannemen, zo blijkt. Het valt me zwaar dit huis te verkopen en hem hier op de trap achter te laten.

Aan het eind van de middag word ik door een migrainedutje beslopen, dat als een moerasmonster een klamme kus op mijn voorhoofd plant. 'Maak je geen zorgen,' zeg ik tegen het moerasmonster dat me in slaap sabbelt. 'Als de telefoon wakker wordt, belt hij ons wel.' Ik wist gisteren al dat de migraine eraan kwam, toen ik in een viswinkel in Norfolk stond om iets lekkers voor de katten te kopen. 'Nee,' zei ik toen, 'kabeljauw is te duur om zomaar aan vissen te geven. Zelfs aan die vissen van ons.'

Ik weet niet goed hoe ik over mezelf moet schrijven. Elke stijl die ik kies lijkt zichzelf te hebben opgeheven voor ik een alinea af heb. Ik doe het gewoon, denk ik bij mezelf, ik steek mijn handen uit en zeg: *c'est moi*, wen er maar aan. Ik vertrouw op de lezer. Dat is het advies dat ik altijd aan mensen geef die me vragen hoe ze hun werk kunnen laten uitgeven. Vertrouw op de lezer, wees belerend noch badinerend, ga ervan uit dat ze minstens even slim zijn als jij en hou je trukendoos dicht: hé, jij daar, op de achterste rij, zit niet zo te koketteren! Klare taal. Denk aan Orwell, die goed proza met een kaal raam vergeleek. Concentreer je op het scherpen van je geheugen en leg je gevoeligheid bloot. Schrap minstens een derde van elke pagina die je schrijft. Probeer geen uitzinnige opsmuk in je zinnen te persen. Denk goed na wat je precies wilt zeggen. Zet dat dan zo krachtig en direct mogelijk op papier. Eet vlees. Drink bloed. Hang je sociale leven aan de wilgen en denk maar niet dat je vriendschappen kunt

onderhouden. Sta op in het holst van de nacht, prik in je vingertoppen en gebruik je bloed als inkt, dan leer je de spotlust wel af!

Neem ik deze adviezen zelf ter harte? Nee, niet bepaald. Spotlust is mijn *nom de guerre*. (Vermijd het gebruik van buitenlandse termen, dat is elitair). Ik dwaal zelf af van het uitgesleten pad der klare taal naar de velden van de uitzinnige opsmuk: engelen, moerasmonsters, donutvormige lacunes. En wat helderheid betreft – kale ramen zijn een teken van armoede, toch? Wat dacht je van mooie vitrage, zodat ik wel naar buiten kan kijken maar jij niet naar binnen? Of anders Franse luiken of een rolgordijn? Bovendien is kaalraamproza nog niet per definitie oprecht. Het zicht door vensterglas kan bedrieglijk zijn en de beste leugenaars vertellen hun leugens in klare taal.

Nu schrijf ik dus mijn memoires en moet ik bij elk woord met mezelf in conclaaf. Zijn mijn schrijfsels duidelijk of juist bedrieglijk duidelijk? Ik zeg tegen mezelf: vertel gewoon hoe het kwam dat je een huis met een geest verkocht. Maar dit verhaal kan maar eenmaal worden verteld, dus het moet kloppen. Waarom brengt het schrijven zoveel spanning met zich mee? Margaret Atwood zegt: 'Het geschreven woord lijkt op bewijsmateriaal – iets wat tegen je gebruikt kan worden.' Ik vond vroeger dat een autobiografie een vorm van zwakte was, en misschien vind ik dat nog steeds. Maar je sterk voordoen terwijl je zwak bent, vind ik weer kinderachtig.

Owl verkopen: het besluit reisde met ons mee op de vrijdagavond dat we in de trage verkeersstroom over de M25 kropen en door de duisternis van de dorpen in Breckland navigeerden, met hun vergroeide naaldbomen en

dichte luiken voor de ramen. We hebben deze route zo vaak afgelegd, rijdend in een lus om het centrum van Norwich langs de omliggende industriegebieden, vaart minderend bij de kruisingen van de sociale woningbouw in West Earlham waar licht brandt achter dichte gordijnen en de straten uitgestorven zijn. Buiten de bebouwde kom houdt de straatverlichting op en wordt de weg smaller. Het is er pikkedonker, afgezien van de schittering in de ogen van een vos of een boerderijkat, stevast vergezeld van fladderende vleugels of trippelende pootjes in de berm. Iets onzichtbaars is aan het eten. Iets wordt verorberd.

Als je de gemeente Reepham binnenkomt, ga je met de bocht mee langs de kerkmuur, die gebutst en gehavend is door vele lange voertuigen, naar een marktplein waar geen enkele auto staat. In The King's Arms is het licht nog aan, de deuren van de Old Brewery zijn dicht en de gasten zoeken hun bed op. Vanaf het plein rij je een stukje de heuvel op, waar je op de modderige autosporen aan de achterkant van de cottage parkeert, en het regent geheid als je de spullen uit de auto haalt; je laarzen kennen de modderpoelen, de plekken waar je kunt uitglijden, het donkere opstapje en de rand van het tegelpad. Soms is het midden in de nacht en winter en zuigt de kou de kracht uit de zaklantaarn, verpulvert het licht tot een ongericht schijnsel. Maar zoals de voeten het pad kennen, weten de vingers de sleutels te vinden. Op vijftig meter afstand van het marktplein is er geen lichtvervuiling, geen stadse gloed die de hemel kleurt; geen overvliegend luchtverkeer, geen voetstappen. Er is licht van sterren, er ligt rijp op het pad en er zijn uilen die je vanuit drie parochies toeroepen.

Je slaapt heerlijk in dit huis, hoewel je hier door de

week vroeg wakker wordt door tractoren en vrachtwagens. Hun uitstoot bedekt de ramen langs de weg met een vettig laagje vuil. Het platteland is niet rein en rustig. De hele dag hoor je de hydraulische remmen als de vrachtwagenchauffeurs stoppen aan de voet van de heuvel, bij Townsend Corner. En als ze zeggen *town's end*, dan menen ze dat ook. Achter het politiebureau, achter de laatste bungalow – dat wil zeggen, na een paar honderd meter – sta je in de vrije natuur. Het volgende dorp heet Kerdiston. De kerk is daar een paar eeuwen geleden ingestort. Er zijn geen straatnamen omdat er, jawel, geen straten zijn. Zelfs de mensen die er wonen weten niet precies waar die kerk had gestaan. De enige bekende inwoner was Sir William de Kerdeston, die na zijn dood naar Reepham werd overgebracht, waar hij sedertdien rust – als dat tenminste de juiste benaming is – in een tombe met zijn gisant, in vol ornaat en op een bed van kiezelstenen: de spieren in zijn schouder trillen, misschien, zijn benen strekken zich even, elk jaar als Allerzielen nadert en de doden zich opmaken om te gaan lopen.

Toen we de cottage kochten, had die geen naam en geen geschiedenis. De woning hoorde bij een perceel dat misschien ooit een huis is geweest, maar hoogstwaarschijnlijk was het een soort boerenschuur. Ergens begin jaren negentig werd het onbestemde, uit oude roodbruine bakstenen opgetrokken bouwwerk door een projectontwikkelaar uit Norwich omgetoverd tot vier appartementen en twee cottages.

In de winter van '92/'93 zochten we naar een weekendhuis in de provincie. We reden via de kust diep het binnenland in, met altijd de lange rit vanaf Berkshire in

gedachten. Het huis moest in elk geval in de buurt van Holt liggen, omdat mijn ouders daar na hun pensioen waren neergestreken. Bij de aanblik van onze Barbourjassen en scharlakenrode BMW zagen we de gezichten van de plattelandsmakelaars oplichten, maar de sterretjes in hun ogen doofden zodra we onze woonwensen kenbaar maakten en het strikte budget waaraan we ons wilden houden. We hoefden geen opknaphuis, niet iets pittoresks, niet iets met een klein maar beheersbaar houtrotprobleem. En ook niet te ver weg, alstublieft, want stel dat ik er een keer in mijn eentje wil zitten – ik ben van mezelf soms al te ver weg, te nerveus en te prikkelbaar om achter het stuur te kruipen. We wilden een kruidenier en een pub, maar de meeste dorpen in Norfolk zijn ver uit elkaar liggende, ontvolkte gehuchten met, als je geluk hebt, een telefooncel om aan te geven waar het centrum is. Niettemin waren we ervan overtuigd dat er ergens in het graafschap een huis voor ons was. Ik had net een literaire prijs gewonnen, dat was een onverwachte financiële meevaller. Norfolk was destijds nog niet in trek. De meeste Londenaren vonden het te ver weg en het voldeed niet aan de eisen van de moderne stedeling, met een infrastructuur van verfijnde restaurants en schattige delicatessenzaakjes; er waren pubs waar ze gebakken aardappels en hompen vlees met jus uit de magnetron serveerden, kleine filialen van Woolworths in de kleinere steden, Sparsupermarkten in de grotere dorpen, watervogels, lange kiezelstranden, de zee, een luisterrijk hemelgewelf als van een schildershand.

Inmiddels kenden we Norfolk vrij goed. Ik kwam er voor het eerst in 1980, toen ik bij vrienden logeerde die zich kort daarvoor in een dorp in het district Broadland

hadden gevestigd. Ik woonde eigenlijk nog in Afrika, maar mijn huwelijk stond op springen. Het bleke kind – een oud kind, ik was achtentwintig – ging een poosje bij kennissen logeren, vertrok weer, en belandde uiteindelijk telkens bij haar ouders, die toen nog in het noorden woonden. Het leek wel alsof ik altijd in de trein zat, alsof ik voortdurend mijn koffers de trappen in Crewe op zou zeulde of een beschutte plek zocht op de tochtige perons van Nuneaton. Door al dat reizen werd ik steeds dunner, steeds rafeliger en slonziger, steeds eenzamer. Ik had heimwee naar het huis van waar ik was weggegaan, naar mijn dieren, naar het manuscript van de dikke roman die ik daar had geschreven en achtergelaten. Ik had heimwee naar mijn echtgenoot, maar mijn gevoelens over wat achter me lag waren te ondoorzichtig en te vaag om vat op te krijgen en om dat zo te houden, begon en eindigde ik de dag vaak met een handje barbituraten, dat ik wegspoelde met water in bekers uit andermans keukenkastjes. Als je 's avonds barbituraten inneemt, zijn je dromen leeg en donker en word je ziek en afgestompt wakker, de dag is als een kustlijn waar je vanaf een stappend schip naar kijkt. Maar dat komt doordat je de volgende dosis nodig hebt. Na een uur trekt dat bij.

Mijn gastvrouw in Norfolk was iemand die ik uit Afrika kende. Haar man moest voor zijn werk vaak naar het buitenland en ze vond het niet prettig in haar eentje op het donkere platteland. Als onze moeizame levens als expat ons niet met elkaar in contact hadden gebracht, waren we nooit bevriend geraakt, maar toen ik na verloop van tijd besepte dat we hoe dan ook geen vriendinnen waren, stapte ik in Norwich op de trein en keerde niet weerom. Toch hadden onze eindeloze autoritten door het landschap, dolend over winterse wegen, prik-

kend in verlepte salades in dorpscafés, slenterend langs overwoekerde kerkhoven en luisterend naar de verhalen van oude mensen, mij tot nadenken gestemd over deze streek, en ik wilde een roman schrijven die zich in dit graafschap afspeelde. Na een paar jaar voegde ik de daad bij het woord.

Na een scheiding van niet meer dan twee jaar kwam mijn ex-man naar Engeland terug, als een ander mens. Ik geloof dat mensen daadwerkelijk kunnen veranderen, je bereikt er weinig mee als je van het tegenovergestelde uitgaat. Ik was ook veranderd. Ik woonde op mezelf. Ik leed aan een chronische ziekte, mijn lichaam was opgezwollen door de corticosteroïde en ik was cynisch wat de liefde betrof. Van Freuds twee constanten, liefde en werk, omarmde ik er nog maar één: ik had – slecht betaald – werk, overdag in een boekwinkel en 's avonds in een bar, ik stond voor dag en dauw op om in mijn dagboek te schrijven en mijn lichaam op stoom te laten komen voor weer een nieuwe dag in het ondermaanse. Ik maakte aantekeningen voor mijn toekomstige romans; het was 1982 en ik had nog maar één kort verhaal gepubliceerd. Ik was gestopt met de barbituraten. Ik weet niet precies op welk moment ik daartoe had besloten of wat ik met de rest van de onuitputtelijke voorraad pilletjes heb gedaan die ik in een grote plastic pot uit Afrika had meegenomen. Had ik eerst geminderd? Was ik in één keer opgehouden? Ik weet het niet meer. Met het oog op wat ik in een later stadium over de werking van het geheugen ga beweren, baart me dat zorgen. Wellicht dat elke graai in de rammelende pot met spikkelkleine pijnstillers gepaard ging met een zekere vergeetachtigheid. Sindsdien ben ik altijd wel ergens verslaafd aan geweest, meestal aan iets waar geen praatgroep voor is. Aan punt-

komma's, bijvoorbeeld, ik kan geen tweehonderd woorden zonder.

Of ik die zomer rationeel genoeg was om een wijs besluit te nemen? Wel, wie zal het zeggen? Kennelijk was dat wat ik had achtergelaten, bij mijn ex-man, méér dan waar de meeste mensen mee beginnen. Dus we traden opnieuw in het huwelijk op een dag in september, heel sober, in het gemeentehuis van Maidenhead en in het bijzijn van twee getuigen. Die ochtend voelde ik me hondsberoerd, heel raar en gezwollen, alsof ik zwanger was; in mijn middenrif zat iets wat pijn deed, het maakte salto's en klauwde naar me, alsof ik een personage was uit een oude volksvertelling, de vrouw die zwanger was van de duivel. Niets, behalve dat ik moest trouwen, had me ertoe kunnen bewegen om op te staan, mijn jurk en hooggehakte schoenen aan te trekken en naar buiten te gaan. De ambtenaar was een aardige man, die ons deze keer meer succes wenste. We hadden geen ringen; mijn vingers veranderden elke week van dikte, ik zag het nut er niet van in, en, wellicht, wilde ik de accessoires en symbolen van het huwelijk niet te snel weer oppakken. We gingen lunchen in Windsor, in een restaurant met een tuin die op de rivier uitkeek. We dronken champagne. Een van de getuigen maakte een foto, waarop ik er hologig uitzie, als een Jack O'Lantern. En zo kwam het dat ik – ik moet mezelf een por geven voor ik het kan zeggen – twee keer ben getrouwd, twee keer met dezelfde man. Ik dacht altijd dat zo iets bij mensen uit de filmwereld of bij geblondeerde winnaars van de voetbaltoto hoorde, minder stabiele types die doorslaan bij een overdaad aan weelde. Ik dacht dat het iets was voor mensen met een stormachtig temperament, niet voor bedachtzame, standvastige lieden. Anderzijds, als je de bedacht-

zaamheid en standvastigheid voorbij een bepaald punt bent gepasseerd, is het de enige logische stap. Dan blijf je met die ene trouwen en trouwen, net zo vaak als nodig is om het huwelijk te laten beklijven.

Medio januari 1993 namen we een kamer in het Blake-ney, een hotel dat als een granieten schip uit zilt drasland verrijst. We hadden allerlei brochures over beschikbare objecten op zak, maar de meeste informatie was onwaar of misleidend. Twee dagen lang reden we rond en schrapten de huizen al bij de eerste aanblik of vanwege de locatie van de lijst. Ik was aan het bijkomen van een zware kerst – met bronchitis en een longontsteking – en ik was niet bij stem. Mijn stem had ik ook niet nodig. Ik hoefde alleen maar bij het vervagende licht de kaart te lezen en op de vervaagde bordjes te letten, die bijna bezweken onder het gewicht van de plaatsnamen in Norfolk. Op een zondag, rond vijf uur 's middags, het was al bijna donker, stonden we ten oosten van East Dereham tot aan onze enkels in de modder, vlak bij een afgebrokkelde oude kerk en een rij gammele loodsen van golfplaat, naarstig op zoek naar een afgelegen kleine cottage aan het eind van een afgelegen stil paadje. We gaven het op, stapten ontmoedigd in ons scharlakenrode monster en bewaarden onze aandacht voor de M25.

De tweede keer dat we die plek bezochten, was het nog steeds druilerig weer, maar ik had mijn stem terug en we hadden de criteria van onze zoektocht ingeperkt. Ik was met mijn vriendin uit Afrika regelmatig naar Reepham geweest om inkopen te doen, en de hoge ramen van de Old Brewery hadden toen al mijn aandacht getrokken. Het was een café annex hotel, een statig gebouw van rode baksteen met een zonnewijzer en een Latijnse in-

scriptie die luidde: 'Ik tel alleen de uren van geluk'. Dat was tien jaar geleden. Inmiddels was er een postkantoor bijgekomen, twee slaggers, een apotheek, een belwinkel, een kapper, een of twee bescheiden antiekwinkels, een drukbezochte bakkerij waar ze ook vitaminepillen, verse eieren en biologische chocola verkochten, en een groentewinkel/bloemist, Meloncaulie Rose genaamd. De huizen aan het overzichtelijke marktplein hadden grote vensters, ze straalden rust uit, en aan Station Road, iets verderop, stonden allerlei cottages door elkaar. Het treinstation was opgeheven, terwijl er in de victoriaanse tijd twee hadden gestaan, evenals twaalf bierlokalen en een veemarkt. Van de drie kerken is er één in 1543 afgebrand en nooit meer herbouwd; de geschiedenis van deze gemeente duidt op een gestage neergang naar de goddeloosheid, een abstinentie. Op een dag in januari, inmiddels was ik een ingezetene, werd ik aangesproken door een oud, gedrongen vrouwtje dat in de deuropening van haar huis stond. Ze liet haar blik van het lege marktplein naar de kerkpoort glijden. 'Het is me wat, hè?' zei ze. 'Je vindt vandaag de dag meer leven op het kerkhof dan op straat.'

De inwoners van Reepham en omliggende dorpen verzamelen zich op zaterdagochtend in het postkantoor. Ze praten over de regen – 'er valt niet genoeg om een postzegel nat te maken,' hoorde ik een keer iemand zeggen. Ze praten over de verwarming, of ze die aan of uit hebben gezet, en over bejaarde weggebruikers die met hun Morris Traveller over de wegen tuffen. Ze zijn niet ongestvrij of eenkennig. Je hoeft er geen twintig jaar te wonen voor je niet meer 'van buiten' bent. Eigenlijk letten ze niet echt op je. De mensen die ooit het land bewerkten, zitten nu waarschijnlijk achter een pc te werken. Ze

kennen je niet, maar dat vinden ze geen punt. Leven en laten leven, is hun motto. Vroeger begroetten ze elkaar met een ‘Maak je het goed?’, wat typisch is voor Norfolkvolk, maar dat hoor je tegenwoordig niet vaak meer. Op kerstavond gaan ze vroeg naar huis en doen de deur achter zich op slot. De appels die uit de boom zijn gevallen en de groenten die ze zelf niet op kunnen, staan in manden voor de deur, die mag je zo meenemen, en in de lente koop je hele bossen narcissen voor een paar pence.

De eerste keer dat we ons huis bezichtigden, lag het bouwmetaal er nog in. We stonden in de onafgewerkte kamers en stelden ons van alles voor. We stelden ons voor dat het van ons was. Het was goedkoop en lag op een steenworp afstand van het marktplein. Om middernacht verlieten we onze kamer in de Old Brewery en liepen naar de poort: of naar de plek waar de poort zou komen. We wilden het opnieuw bekijken, in alle rust en in stilte. Terwijl we daar stonden, met onze schouders hoog opgetrokken in onze jassen tegen de barre kou van de nacht, riep de bosuil ons toe vanuit de boom.

Later hebben we een bord laten maken waar OWL COTTAGE op stond, met een afbeelding. Maar de man heeft er een kerkuil van gemaakt, kanariegeel en dun, met enge pootjes als de pootjes van een knaagdier.